

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ВІСНИК

НАШ КОРДОН

Громадський моніторинг перетину кордону в умовах воєнного стану

Виконавець проекту:	 <p>ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ</p>	Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»
Фінансова підтримка:	 <p>ПРЯМУЄМО РАЗОМ</p>	Проект реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу
	 <p>МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ</p>	Міжнародний фонд «Відродження»
	 <p>ATLAS NETWORK</p>	Atlas Network

Автори звіту:

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівниця проекту «Підтримка громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Дар'я Шаповалова, молодша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Андрій Бутін, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Публікацію підготовлено в рамках проекту «Підтримка громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Її зміст є виключно відповідальністю ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу, МФ «Відродження» чи ATLAS Network.

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»

01054 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.ua

www.ier.com.ua [Facebook ІЕД](#)

[Facebook За чесну та прозору митницю](#)

[Телеграм-канал «Чесна митниця»](#)

Зміст

Вступ	4
ДРУЖНІЙ КОРДОН: оцінки та очікування громадян	5
1. Про дослідження.....	5
2. Спосіб перетину кордону.....	6
3. Час на перетин кордону.....	6
Середній час.....	6
Максимальний час	8
Сумарний середній час	9
4. Контроль при перетині кордону.....	10
5. Проблеми при перетині кордону.....	12
6. Інфраструктура для пасажирів.....	13
7. Задоволеність санітарними умовами	13
8. Якість інтернету та мобільного зв'язку.....	14
Середня оцінка задоволеності.....	14
9. Організація перетину кордону з українського боку	15
10. Організація перетину кордону з іноземного боку	15
Середня оцінка задоволеності.....	16
11. Обслуговування Державною прикордонною службою України	16
12. Обслуговування Державною митною службою України	17
Середня оцінка задоволеності.....	17
Підсумки та пропозиції.....	18
ЧЕСНИЙ КОРДОН: оцінки та очікування бізнесу	19
1. Загальна характеристика зовнішньоекономічної діяльності підприємств протягом серпня - вересня 2023 року 19	
2. Основні результати дослідження.....	20
3. Напрямки та динаміка експорту.....	20
4. Оцінка функціонування «Є-Черги» на кордоні	20
5. Впровадження NCTS.....	21
6. Інфраструктура.....	21
7. Перешкоди з боку сусідніх країн	22
Рекомендації та пропозиції учасників фокус-груп та глибинних інтерв'ю.....	23

Вступ

Шановні пані та панове, представляємо вашій увазі п'ятий випуск інформаційно-аналітичного вісника «Наш кордон», у якому публікуються результати громадського моніторингу якості надання сервісів органами влади при перетині державного кордону.

Моніторинг ґрунтується на результатах дослідження, метою якого є отримання зворотного зв'язку від громадян та бізнесу щодо задоволеності послугами під час перетину кордону та формування відповідних рекомендацій.

Предметом дослідження є як оцінки та очікування бізнесу щодо перешкод у здійсненні експортно-імпоротної діяльності, так і оцінки та очікування громадян України щодо якості послуг, отриманих при перетині державного кордону між Україною та країнами Європейського Союзу і Республікою Молдова від Держмитслужби та Держприкордонслужби України.

Моніторинг проводиться ІЕД спільно з учасниками Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю». Методологічна підтримка партнерам надається ІЕД, а збір даних здійснюється щомісяця партнерами ІЕД:

- Асоціація митних брокерів України (м. Київ)
- ГО «Агенція міжнародної співпраці» (м. Луцьк)
- ГО «Карпатські обрії» (м. Ужгород)
- ГО «АР ЗМІ» (м. Мена, Чернігівська обл.)
- ГО «Стратегія майбутнього» (м. Кропивницький)
- ГО «СФЕРО» (м. Вінниця)

Для збору інформації проводились фокус-групи та глибинні інтерв'ю з представниками бізнесу і стандартизовані інтерв'ю пасажирів, які перетнули державний кордон на в'їзд в Україну протягом місяця, що передував інтерв'ю. Фокус-групи та глибинні інтерв'ю проводяться за допомогою спеціально розробленого гайда, а опитування пасажирів відбувається у форматі F2F інтерв'ю за анкетною зі стандартним набором із чотирнадцяти закритих питань та орієнтовною тривалістю інтерв'ю до десяти хвилин.

У цьому випуску представлено дані, які було зібрано протягом серпня - вересня 2023 року.

Звіт складається з двох розділів. Перший має назву «Дружній кордон». У розділі представлено результати опитування пасажирів. У другому розділі, який називається «Чесний кордон», представлено точку зору бізнесу на основі перешкод та викликів під час здійснення експортно-імпорتنних операцій.

ДРУЖНІЙ КОРДОН: оцінки та очікування громадян

1. Про дослідження

Протягом вересня 2022 року – вересня 2023 року було проведено 7 хвиль опитування громадян, які перетинали кордон на в'їзд до України.

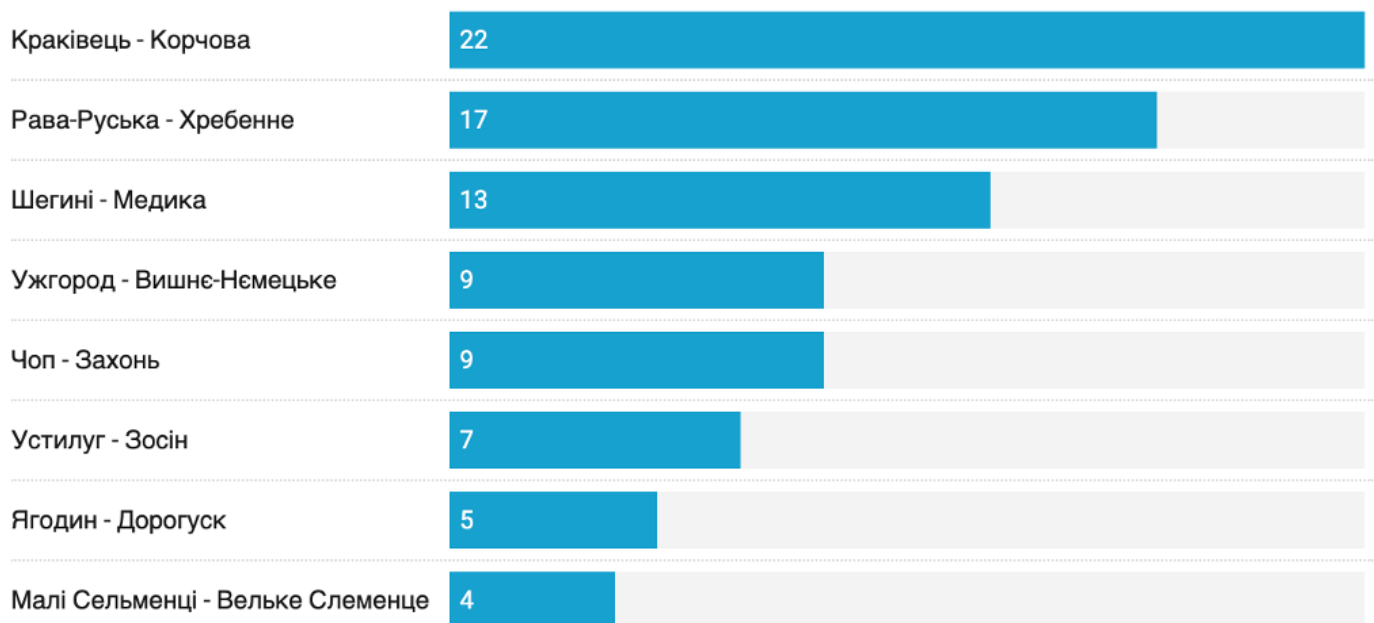
Загалом опитано 848 респондентів із 6-ти регіонів України, із них 127 у серпні – вересні 2023 року, які протягом місяця до проведення опитування перетинали державний кордон на в'їзд в Україну.

Опитування були проведені у Вінниці - 15 (12%), Луцьку - 35 (28%), Ужгороді - 26 (21%), Чернігові – 10 (8%), Кропивницькому - 30 (24%) та Києві – 11 (9%).

Пасажири, які взяли участь в опитуванні, перетинали такі пункти пропуску: Краківець, Устилуг, Чоп, Шегині, Ягодин, Рава-Руська, Лужанка, Убля, Вишне-Немецьке, Грушів, Угринів, Солотвино, Косино, Перемишль, Могилів-Подільський та інші.

Найбільша частка, а саме 22% опитаних у серпні - вересні 2023 року, перетинала, кордон на КПП «Краківець - Корчова»; 17% респондентів перетинали кордон на КПП «Рава-Руська – Хребенне». Також іще 13% перетинали кордон на КПП «Шегині – Медика». Значно менше опитаних (від 9% до 4%) перетинали кордон на інших КПП.

Рис. 1. Пункти пропуску, % опитаних (серпень).

2. Спосіб перетину кордону

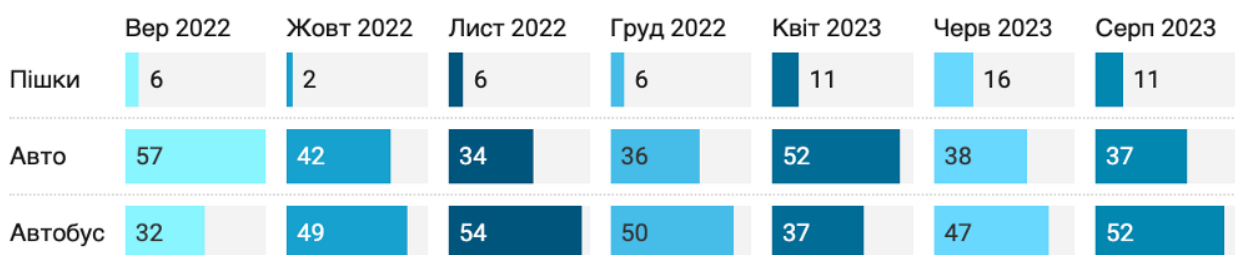
Протягом усіх хвиль опитування найбільше респондентів перетинали кордон на в'їзд до України на авто та автобусі.

У структурі опитаних із вересня 2022 року по серпень 2023 року відбулися незначні зміни.

Збільшилась частка тих, хто перетинав кордон автобусом (із 32% у вересні до 52% у серпні), та зменшилася частка тих, хто перетинав кордон автомобілем (відповідно з 57% до 37%).

Частка опитаних, які перетинали кордон пішки, практично не змінилась.

Рис. 2. Спосіб перетину кордону, % опитаних

3. Час на перетин кордону

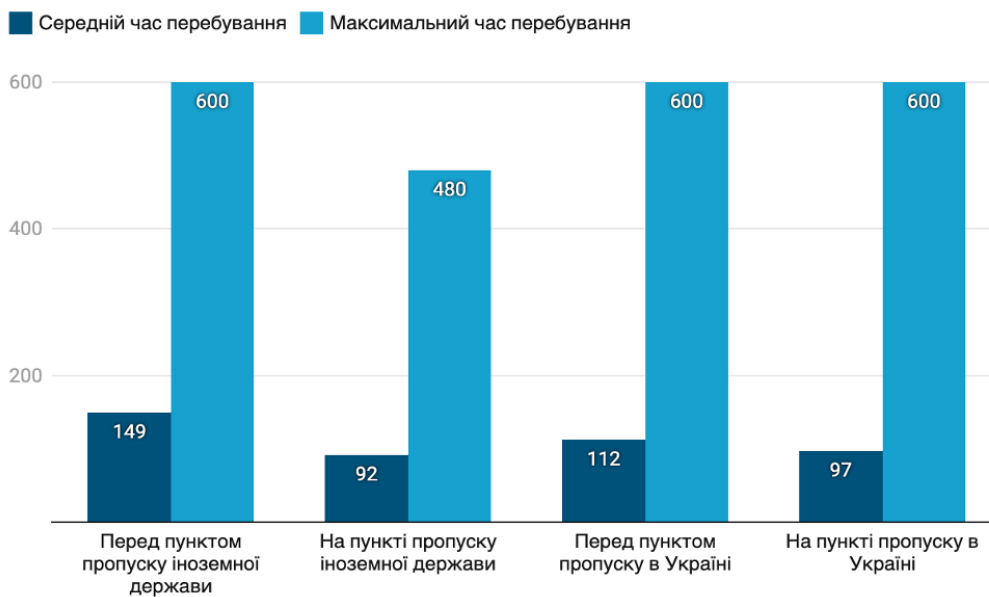
Середній час

Час при перетині кордону, який представлено в цьому дослідженні, складається з двох показників: (1) час перебування перед пунктом пропуску, (2) час перебування на пункті пропуску. Обидва показники обраховуються для української та закордонних частин пунктів пропуску.

У середньому респонденти в серпні - вересні перебували на пункті пропуску іноземної держави 149 хв, на українському ПП - 92 хв.

Схожа тенденція спостерігається також перед пунктами пропуску. У середньому, перебування перед пунктом пропуску іноземної держави становить 112 хвилини, а перед пунктом пропуску в Україні – 97 хвилин.

Рис. 3. Тривалість перебування на кордоні, хв (серпень)

Отже, у середньому, на перетин іноземного пункту пропуску потрібно більше часу ніж на перетин пункту пропуску з українського боку під час в'їзду до України.

Максимальний час очікування зріс фактично всюди: як і перед ПП в Україні, так і перед іноземними ПП.

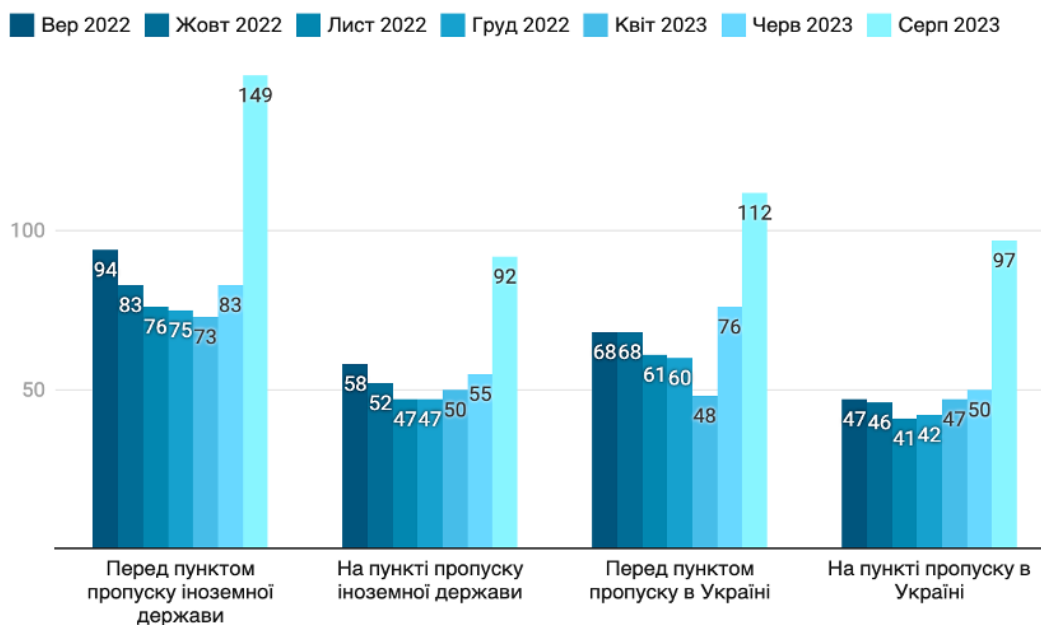
Максимальний час перебування перед пунктом пропуску іноземної держави в серпні - вересні 2023 року становив 600 хв, так само як і перед пунктом пропуску в Україні – 600 хв.

Максимальний час перебування на пункті пропуску іноземної держави складає 480 хв, у той час як на пункті пропуску в Україні - 600 хв.

Як бачимо, у серпні - вересні випадки максимального часу проходження кордону більш тривалі з українського боку в порівнянні з аналогічними випадками з іноземного боку.

Порівняно з попередніми місяцями, у серпні середній час перебування на кордоні збільшився як на пунктах пропуску, так і перед пунктами пропуску з обох сторін. Найбільше зріс середній час перебування перед пунктом пропуску іноземної держави – на 66 хв порівняно з червнем. Середній час перебування перед пунктом пропуску в Україні також збільшився, а саме на 36 хв. Середній час на пункті пропуску в Україні також зріс на 47 хв, а на пункті пропуску іноземної держави на 37 хв.

Рис. 4. Середній час перебування на кордоні, хв.

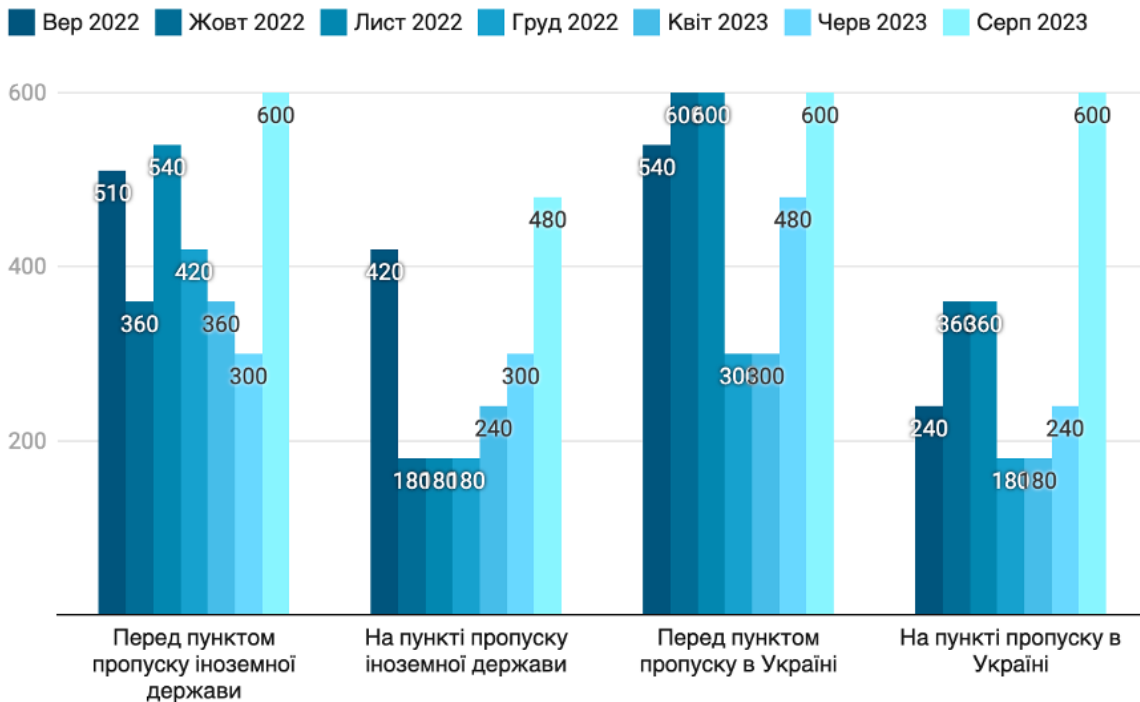

Максимальний час

У серпні - вересні 2023 року максимальний час перебування на кордоні зріс на всіх пунктах пропуску в порівнянні з даними за вересень 2022 року. Максимальний час перебування перед пунктом пропуску в Україні та перед пунктом пропуску іноземної держави зріс порівняно з червнем і становить 600 хв. Така ж ситуація спостерігається і на пункті пропуску в Україні, де середній час також становить 600 хв. Водночас, максимальний час перебування на пункті пропуску іноземної держави становить 480 хв.

Отже, бачимо, що максимальний час перебування на кордоні суттєвіше збільшився з боку України ніж з іноземної держави.

Рис. 5. Максимальний час перебування на кордоні, хв

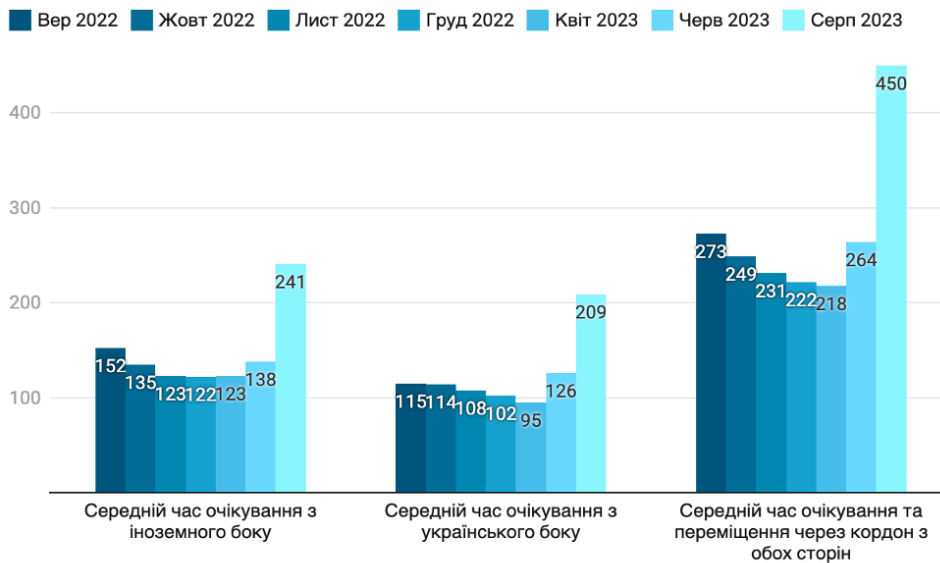
Сумарний середній час

Сумарний середній час очікування з іноземного боку поступово зменшувався кожного місяця, винятком став серпень: у серпні (241 хв) 2023 року, у вересні (152 хв) 2022 року.

Середній час очікування з українського боку суттєво зріс у серпні та становив 209 хв, у вересні – 115 хв. Середній час, який треба витратити пасажиром на очікування та переміщення через кодон із двох боків, у серпні 2023 року становив 450 хв, тобто 7 години 30 хвилин, а у вересні 2022 року – 273 хв, або 4 години 53 хвилини.

Час, витрачений на очікування та проходження кордону з обох боків, мав тенденцію до зменшення, починаючи з вересня 2022 р. до квітня 2023 р. включно. У червні він почав знову зростати, у серпні також продовжує зростати.

Рис. 6. Сумарний середній час перебування на кордоні, хв

Отже, громадяни України під час своїх закордонних поїздок, у середньому, витрачали на перетин кордону:

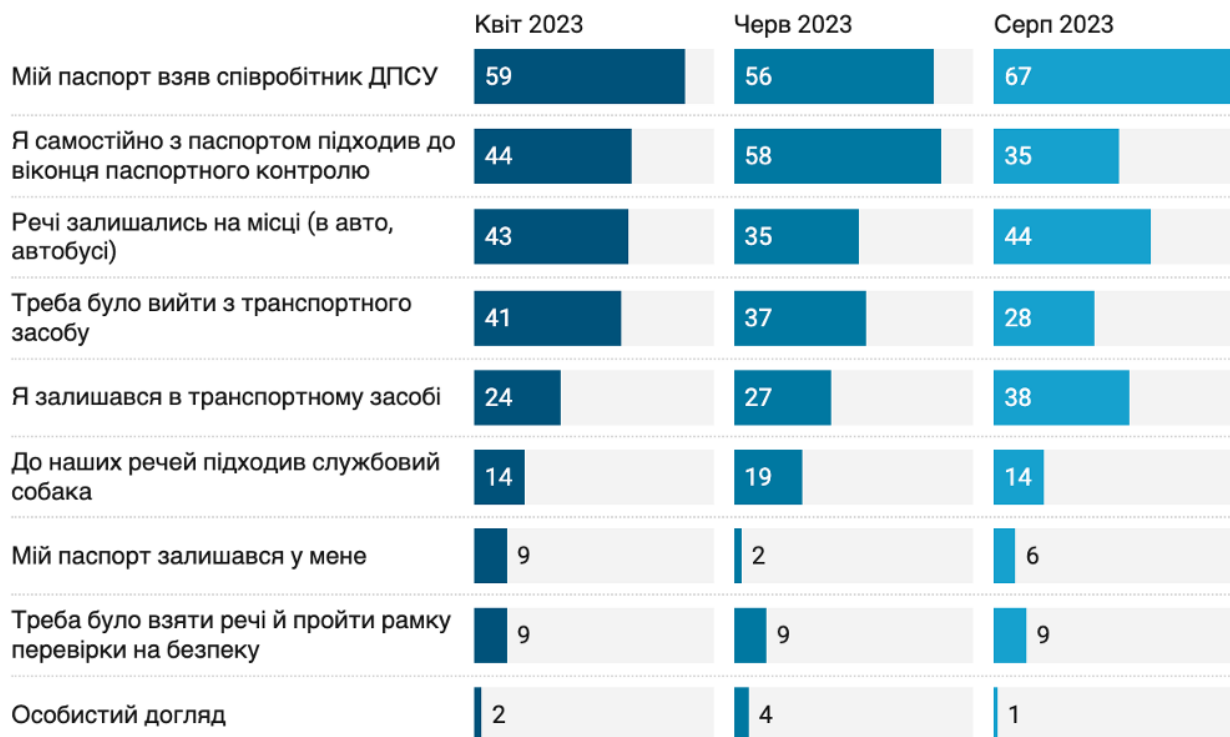
- 4 години 33 хвилини у вересні,**
- 4 години 9 хвилин у жовтні,**
- 3 години 51 хвилину в листопаді,**
- 3 години 42 хвилини в грудні,**
- 3 години 38 хвилин у квітні,**
- 4 години 24 хвилини у червні,**
- 7 годин 30 хвилин у серпні.**

4. Контроль при перетині кордону

В Україні

Під час перевірки безпеки більше половини респондентів, а саме 67%, зазначили, що їхній паспорт був узятий співробітником ДПСУ (Державної прикордонної служби України). У той же час, 35% опитаних самостійно підходили до віконця паспортного контролю. Ще 44% відповіли, що їхні речі залишалися на місці, тобто, їм не доводилося їх витягати з транспортного засобу або автобуса під час паспортного контролю. 38% опитаних стверджують, що їм не доводилось залишати транспортний засіб, вони могли в ньому перебувати на момент контролю. 14% стверджують, що до них підходив службовий собака. Лише 4% респондентів вказали, що при перетині кордону їм проводили особистий догляд.

Рис. 7. Як відбувається контроль на кордоні в Україні, % опитаних (серпень).

В іноземній державі

Під час перевірки безпеки 41% респондентів давали свій паспорт прикордоннику. 40% опитаних самостійно підходили до віконця паспортного контролю. Ще 39% зазначили, що їм потрібно було вийти з транспортного засобу, 28%, що їхні речі залишались на місці. 32% опитаних стверджують, що їм не доводилось залишати транспортний засіб, вони могли в ньому перебувати на момент контролю на кордоні. Лише 5% респондентів вказали, що при перетині кордону їм проводили особистий догляд. У серпні значно зріс відсоток тих, хто паспорт залишав у себе. Таких опитаних цього місяця було 17%.

Рис. 8. Як відбувається контроль на кордоні в іноземній державі, % опитаних (серпень)

Отже, як бачимо, контроль при перетині кордону в Україні не суттєво відрізняється від контролю при перетині кордону в іноземній державі.

5. Проблеми при перетині кордону

Основною проблемою під час перетину кордону для більшості респондентів (77%) стала наявність черг. Ця проблема лідирує протягом усіх хвиль опитування. Другою за значимістю проблемою зазначено повільну роботу працівників на пунктах пропуску (45%), що пов'язано з основною проблемою. Ця тенденція спостерігається з вересня 2022 року по серпень 2023 року. Інші недоліки роботи пунктів пропуску були пов'язані з побутовими умовами перебування, як-от: відсутність туалету або місця для прийому їжі. Про це зазначили 27% та 35% опитаних відповідно. 16% опитаних вказали на відсутність або низьку якість українського мобільного зв'язку. Наявність проблем із забезпеченням місць для споживання їжі, туалетів та низька якість мобільного зв'язку свідчать про необхідність поліпшення інфраструктури та комунікаційних послуг на кордоні для забезпечення комфорту та безпеки пасажирів. Також не можна оминати того, що аж 9% респондентів у серпні все ж таки вказують на вимоги неправомірної вигоди, тобто хабаря. Наявність вимог неправомірної вигоди (хабаря) на пряму вказує на проблему корупції на кордоні.

Рис. 9. Проблеми при перетині кордону, % опитаних.

6. Інфраструктура для пасажирів

Лише 64% респондентів, які перетинали кордон у серпні, зазначили, що на пункті пропуску є туалет, який працює. Схожі результати були й у вересні 2022 року: про наявність туалету тоді зазначили 45% опитаних. 18% опитаних у серпні взагалі не звернули уваги на санітарні умови на пунктах пропуску, у вересні цей відсоток був значно вищим (43%). Другою умовою, якою респонденти були забезпечені, це навіс від сонця/дощу - 54% у серпні та 36% у вересні відповідно. Значний відсоток опитаних респондентів у серпні вказав на наявність Duty Free, а саме 22%. Для порівняння, у вересні про наявність Duty Free зазначали лише 11%. На наявність місць для сидіння вказали 23% опитаних у серпні. На наявність кафе або місця для приймання їжі в серпні вказали 10% респондентів, у вересні - 6%. Лише 9% опитаних вказали на наявність кондиціонеру в приміщеннях.

Рис. 10. Забезпеченість необхідними умовами, % опитаних.

	Вер 2022	Жовт 2022	Лист 2022	Груд 2022	Квіт 2023	Черв 2023	Серп 2023
Туалет, що працює	45	50	42	50	48	61	64
Навіс від сонця або дощу на місці очікування	36	37	31	26	46	47	54
Duty Free	11	14	21	18	31	22	22
Не знаю/ не пам'ятаю	43	36	38	35	20	18	18
Місця для сидіння	17	19	20	10	17	23	22
Буфет, кафе або інше місце для прийому їжі	6	12	8	3	7	17	10
Кондиціонер в приміщенні	4	5	4	6	4	9	9

Загалом можна сказати, що є позитивні тенденції в покращенні умов на пунктах пропуску, але є також питання, які потребують подальшого вдосконалення, такі як зменшення черг, забезпечення комфорту та доступу до додаткових послуг для пасажирів.

7. Задоволеність санітарними умовами

Із вересня задоволеність санітарними умовами поступово зростала до листопада, але в грудні знову почала спадати, серпень 2023 р. не став винятком.

Питання про задоволеність санітарними умовами розділило респондентів майже навпіл, однак усе-таки переважають нейтральні та незадовільні оцінки. Найвищою оцінкою - "5" задоволеність санітарними умовами визначили лише 9% респондентів, а найнижчою "1" - 14% респондентів. Найбільше опитаних (40%) визначили оцінкою "3" рівень санітарних умов. У сумі негативні оцінки переважають над позитивними.

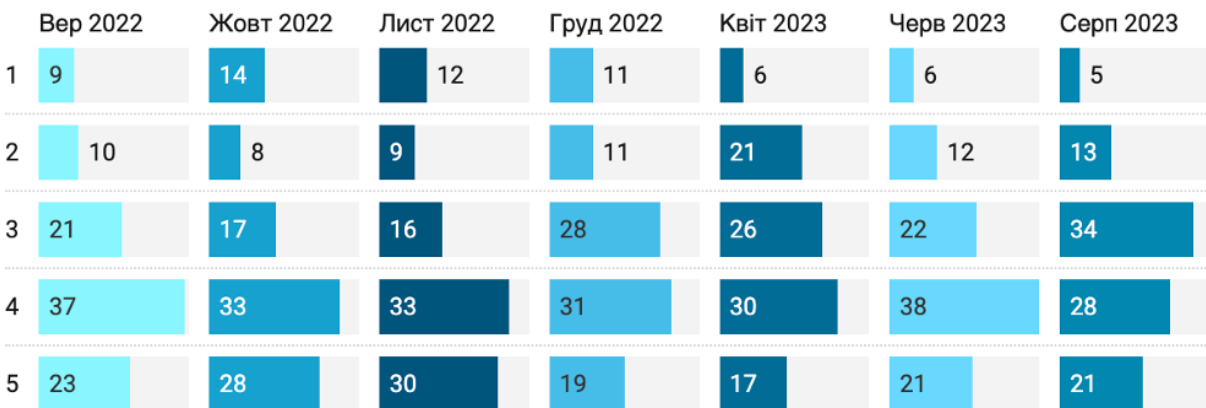
Рис.11. Задоволеність санітарними умовами, % опитаних (на шкалі від 1 до 5, де 1- зовсім незадоволений, 5 - повністю задоволений).

8. Якість інтернету та мобільного зв'язку

У цілому позитивно визначено якість доступу до мережі Інтернет та мобільного зв'язку в серпні 2023 року. Зокрема, найвищу оцінку - "5" поставив 21% опитаних у серпні, на "4" оцінили 28% опитаних. Посередньо якість інтернету та мобільного зв'язку оцінили 34%, частково або повністю незадоволеними виявились 18%.

Рис. 12. Якість інтернету та мобільного зв'язку, % опитаних.(на шкалі від 1 до 5, де 1 - зовсім не задоволений, 5 – повністю задоволений)

Середня оцінка задоволеності

Задоволеність санітарними умовами.

Середній рівень задоволеності санітарними умовами залишається стабільним із вересня 2022 року до серпня 2023 року, досягнувши значення 3,0 у серпні.

Якість інтернету та мобільного зв'язку.

Середня оцінка задоволеності якістю інтернету та мобільного зв'язку знижувалась протягом періоду з вересня 2022 року до квітня 2023 року, однак у червні досягнула значення 3,6, а у серпні становила 3,5.

Існує потреба в поліпшенні як санітарних умов, так і якості інтернету та мобільного зв'язку на пунктах пропуску в Україні, щоб задовольнити вимоги та очікування користувачів.

Рис. 13. Середня оцінка задоволеності, % опитаних (на шкалі від 1 до 5, де 1 - зовсім незадоволений, 5 - повністю задоволений)

	Вер 2022	Жовт 2022	Лист 2022	Груд 2022	Квіт 2023	Черв 2023	Серп 2023
Задоволеність санітарними умовами	3.0	3.2	3.2	3.1	2.8	3.1	3.0
Якість інтернету та мобільного зв'язку	3.6	3.5	3.6	3.4	3.3	3.6	3.5

9. Організація перетину кордону з українського боку

Загалом респонденти позитивно оцінюють організацію перетину кордону з українського боку. У серпні більше ніж чверть опитаних, а саме 31%, оцінили організацію перетину кордону з боку України на «5», що є найвищою оцінкою. На «4» оцінив 31%, посередньо, а саме на «3», оцінили 24%. Найнижчу оцінку «1» організації перетину кордону в Україні поставили 7% опитаних.

У сумі позитивні оцінки переважають над негативними, а отже, пасажери цілком задоволені організацією процедури перетину кордону саме з українського боку.

Рис. 14. Організація процедури перетину кордону з українського боку, % опитаних (на шкалі від 1 до 5, де 1 - зовсім незадоволений, 5 - повністю задоволений)

	Вер 2022	Жовт 2022	Лист 2022	Груд 2022	Квіт 2023	Черв 2023	Серп 2023
1	7	4	2	7	1	2	7
2	10	8	4	7	5	6	8
3	14	18	18	13	24	18	24
4	22	26	27	31	41	41	31
5	47	45	49	43	30	32	31

10. Організація перетину кордону з іноземного боку

Схожа тенденція є і з організацією процедури перетину кордону з іноземного боку. Респонденти переважно позитивно оцінюють перетин кордону з іноземного боку. У серпні 26% опитаних оцінили організацію перетину кордону на «5», 28% оцінили на «4». Відсоток таких оцінок коливався від 26% до 48% протягом періоду з вересня 2022 року до серпня 2023 року. У серпні нейтральну оцінку надали 30% респондентів, і 16% пасажирів залишились частково чи повністю незадоволеними.

Загалом більшість опитаних виставляла позитивні оцінки організації перетину кордону з боку іноземної держави. Проте є невеликий відсоток опитаних, які виставляли оцінки «1» та «2», що може свідчити про наявність певних проблем або недоліків в організації перетину кордону з боку іноземної держави.

Рис. 15. Організація процедури перетину кордону з іноземного боку, % опитаних (на шкалі від 1 до 5, де 1 - зовсім незадоволений, 5 - повністю задоволений)

Середня оцінка задоволеності

Організація перетину кордону з українського боку

Середня оцінка задоволеності організації перетину кордону в Україні становила від 3,7 до 4,0 протягом усього періоду від вересня 2022 року до серпня 2023 року. Це свідчить про помірну задоволеність опитаних організацією перетину кордону в Україні.

Організація перетину кордону з іноземного боку

Середня оцінка задоволеності організації перетину кордону з боку іноземної держави становила від 4,1 до 3,6 протягом періоду з вересня 2022 року до серпня 2023 року. Лише в серпні оцінка нижче ніж протягом попередніх хвиль опитування.

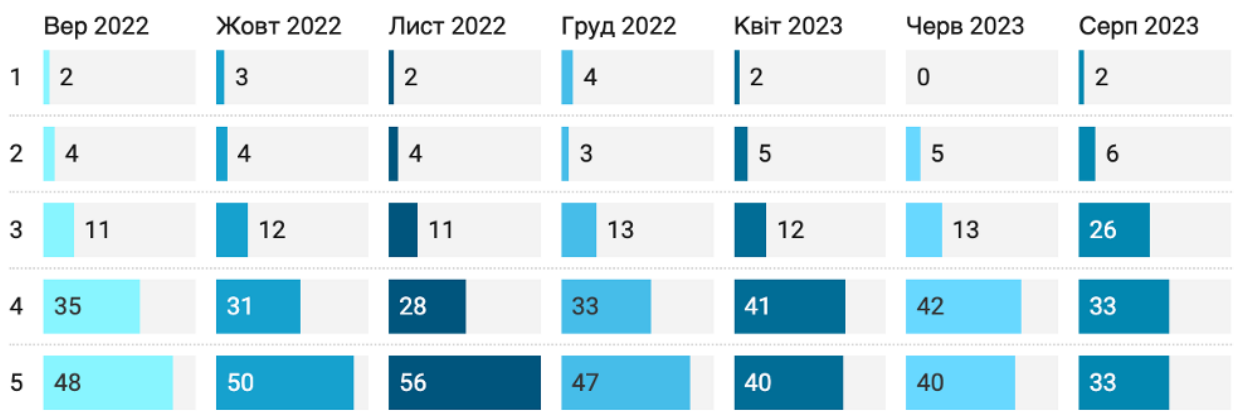
Рис. 16. Середня оцінка задоволеності, % опитаних (на шкалі від 1 до 5, де 1- зовсім незадоволений, 5 - повністю задоволений)

11. Обслуговування Державною прикордонною службою України

Якість обслуговування, а саме поведінку співробітників Державної прикордонної служби України, переважно оцінили позитивно. У серпні найвищу оцінку «5» поставило більше третини респондентів – 33%, на «4» оцінили також 33% респондентів. Нейтральну оцінку надали 26%, та лише 8% опитаних оцінили якість обслуговування співробітників ДПСУ незадовільно.

Рис. 17. Якість обслуговування на пункті пропуску з українського боку, поведінка співробітників Державної прикордонної служби України, % опитаних (на шкалі від 1 до 5, де 1 - зовсім незадоволений, 5 - повністю задоволений)

12. Обслуговування Державною митною службою України

Респонденти також позитивно оцінили якість обслуговування Державної митної служби України. Найвищу оцінку - "5" поставили аж 32% пасажирів. Значний відсоток респондентів (34%) оцінює поведінку співробітників Державної митної служби України на «4». Нейтрально, тобто на «3», оцінили 26% опитаних, і лише 7% опитаних оцінили незадовільно.

Рис. 18. Якість обслуговування на пункті пропуску з українського боку, поведінка співробітників Державної митної служби України, % опитаних (на шкалі від 1 до 5, де 1 - зовсім незадоволений, 5 - повністю задоволений)

Середня оцінка задоволеності

Оцінка рівня обслуговування Державною прикордонною службою України

У період із вересня 2022 року до серпня 2023 року середня оцінка задоволеності якістю обслуговування прикордонниками коливалась від 3,9 до 4,3. Це свідчить про те, що опитані в цілому були задоволені якістю роботи прикордонників та їхніми діями на пунктах пропуску.

Поведінка Державної митної служби України

За той же період часу середня оцінка задоволеності якістю обслуговування митниками також коливалась від 3,9 до 4,3. Це свідчить про те, що опитані також були задоволені якістю роботи митників та їхніми діями на пунктах пропуску.

Рис. 19. Середня оцінка задоволеності, % опитаних (на шкалі від 1 до 5, де 1 - зовсім незадоволений, 5 - повністю задоволений)

	Вер 2022	Жовт 2022	Лист 2022	Груд 2022	Квіт 2023	Черв 2023	Серп 2023
Прикордонники	4.2	4.2	4.3	4.2	4.1	4.2	3.9
Митники	4.2	4.2	4.3	4.1	4.1	4.1	3.9

Підсумки та пропозиції

1. Громадяни України під час своїх закордонних поїздок у середньому витрачали на перетин кордону 7 годин 30 хвилин у серпні 2023 року.
2. Основною проблемою під час перетину кордону для більшості респондентів (77%) стала наявність черг. Інші недоліки роботи пунктів пропуску були пов'язані з побутовими умовами перебування, як-от: наявність туалету або місця для приймання їжі. На них вказали 27% та 35% опитаних відповідно.
3. Згідно з отриманими даними бачимо, що задоволеність санітарними умовами на досить низькому рівні. Середня оцінка задоволеності за п'ятибальною шкалою становить 3,0.
4. У цілому опитані добре оцінили роботу персоналу Держмитслужби та Держприкордонслужби при здійсненні перетину державного кордону.

За підсумками опитування пасажирів, які протягом місяця до його проведення перетнули державний кордон, сформовано пропозиції з покращення ситуації при перетині громадянами України державного кордону України.

1. Подальша організація на пунктах пропуску місць для приймання їжі та сидіння.
2. Покращення санітарних умов, зокрема наявність чистих вбиралень на самих пунктах пропуску та під'їздах до них.
3. Збільшення кількості працівників Держмитслужби та Держприкордонслужби, які обслуговують відповідні пункти пропуску, задля зменшення кількості черг.
4. Покращення доступу до мереж мобільного зв'язку українських операторів.

ЧЕСНИЙ КОРДОН: оцінки та очікування бізнесу

Протягом серпня - вересня 2023 року було опитано 51 респондента у форматі фокус-груп та глибоких інтерв'ю. В опитуваннях брали участь митники, підприємці, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, митні брокери, перевізники, представники бізнес-асоціацій, волонтери, експерти з митної справи.

Опитування проводилися у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Чернігівській, Київській областях та в місті Києві.

1. Загальна характеристика зовнішньоекономічної діяльності підприємств

Протягом серпня-вересня 2023 року підприємства продовжували працювати в умовах обмеженості логістичних маршрутів у зв'язку з воєнною агресією росії проти України. Переважна більшість товарів продовжує оформлюватися на кордоні України/ЄС у міжнародних автомобільних пунктах пропуску (МАПП). У зв'язку з цим посилене навантаження на західний кордон України продовжує впливати на терміни поставок товарів та якість логістики. Обмежена пропускна спроможність МАПП залишається однією з нагальних проблем для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Також на швидкість поставок впливає здатність опрацювання відповідної кількості вантажів з боку суміжних країн.

Значна кількість респондентів зазначила сталість експортної складової протягом попередніх двох - чотирьох місяців. Підприємства адаптувалися до існуючих логістичних маршрутів та підлаштувалися до об'єктивних реалій, пов'язаних з їхньою пропусковою здатністю, та інших перешкод. Підприємства аграрного напрямку продовжують заявляти про перешкоди, пов'язані з експортом окремих видів сільгосппродукції, що пов'язано із запровадженими обмеженнями на ввезення української аграрної продукції з боку окремих європейських країн (Польща, Словаччина, Угорщина). Зокрема, з Польського боку спостерігаються перешкоди для експорту, пов'язані з ветеринарними перевітками. Це, відповідно, збільшило черги на українсько-польському кордоні, оскільки йде затримка просування вантажів з боку польської сторони. Окремі виробники та продавці відповідної продукції заявляли про загрозу для виконання контрактів не тільки з країнами Європи, а й з країнами Азії та Латинської Америки.

Експортери зазначали про великі черги на митниці з боку Республіки Польщі, зволікання при митному оформленні на території інших суміжних з Україною іноземних держав, додаткові перевірки тощо. Зокрема, з польського боку технічно не вистачає електронних пломб із GPS та інших засобів відстеження транзиту. Це призводить до того, що транзитних вантажів заїжджає більше, ніж польська сторона може опрацювати, а це, відповідно, призводить до черг.

Незважаючи на те, що ринок логістичних послуг адаптувався до умов війни, бізнес продовжує втрачати кошти і контрагентів через логістичну складову. Навіть якщо український постачальник має більш привабливу ціну ніж у конкурентів, іноземні покупці часто відкидають такі пропозиції і надають перевагу більш дорогим варіантам лише через тривалий час поставки з України, що залежить від логістичного плеча і затримок на митницях.

За інформацією перевізників, існують проблеми на таких МАПП, як Ізов - Грубешів та Ягодин - Дорогузк.

У ході опитувань значна увага була приділена функціонуванню «Є-черги» та нововведенням на митниці, пов'язаним з удосконаленням функціонування режиму спільного транзиту (NCTS).

2. Основні результати дослідження

Основні тези, озвучені респондентами під час проведення фокус-груп та глибинних інтерв'ю.

1. Зазначено певну стабілізацію зі здійсненням зовнішньоекономічних операцій та пристосуванням суб'єктів ЗЕД до логістичних реалій.

Водночас, черги на кордоні залишаються основною перешкодою при здійсненні експортно-імпортних операцій, оскільки бізнес продовжує втрачати кошти і контрагентів через логістичну складову.

3. Зазначено позитивний ефект від запровадження механізму «Є-Черги».

Але респонденти продовжують зазначити часті випадки помилок обрахунку часу при прибутті на пункт пропуску.

4. Зазначено про нові перешкоди, пов'язані з нововведенням з обов'язкового пломбування вантажів при експорті:

- *на деяких пунктах пропуску на початку серпня спостерігався колапс через обов'язковість заїзду на митний термінал для пломбування;*
- *неможливість проведення пломбування в МАПП призвів до черг до найближчих терміналів поблизу західного кордону;*
- *різне тлумачення вимоги щодо обов'язковості заїзду на митний термінал для пломбування вантажів на різних пунктах пропуску.*

5. Більш часте згадування «довоєнних проблем» у митній сфері:

- *питання завищення митної вартості при імпорті;*
- *процедура митного оформлення на один і той самий товар відрізняється в різних регіонах України.*

3. Напрямки та динаміка експорту

У цілому про масштабний вихід на нові ринки збуту або відновлення довоєнних поставок наразі мова не йде. Але окремі підприємства проводять активну роботу для відновлення свого експорту в окремі країни Європи та Азії.

Експортна складова за видами продукції також значно не змінилася. Підприємства працюють у межах погодженого асортименту, який у них замовляють, і в межах можливостей своїх виробництв.

Основною причиною скорочення експорту підприємств стали обмеження на ввезення української аграрної продукції з боку вже згаданих Польщі, Угорщини та Словаччини. Зокрема, респонденти зазначили значно ускладнений транзит продукції територією Польщі.

4. Оцінка функціонування «Є-Черги» на кордоні

Окрема увага під час проведення дослідження була приділена функціонуванню «Є-Черги» на кордоні. Значна кількість респондентів позитивно оцінили її роботу. Це зручно й заощаджує час очікування. Отримано дуже багато позитивних відгуків.

Водночас, на думку опитаних з різних регіонів, є приклади невчасної актуалізації часу проходження кордону при прибутті на відповідний МАПП.

Також є проблема неврегульованості питання відповідальності щодо порушення строків доставки товарів (якщо очікування в черзі перевищує встановлені обмеження (для автотранспорту – 10 та 5 діб відповідно, якщо в межах однієї митниці).

Серед іншого, пропонується запровадити окрему реєстрацію в системі «Електронна черга перетину кордону» для перевезення с/г продукції автотранспортом.

5. Впровадження NCTS

Незважаючи на збільшення декларацій, оформлених у системі спільного транзиту (NCTS), значна кількість підприємств не дуже поспішає авторизуватись у системі спільного транзиту. На думку опитаних, імовірно це відбувається через велику кількість документів, які потрібно подати, і природний опір усьому новому.

Можливо, з ухваленням змін до законодавства в частині вимог до фінансової спроможності заявників на здійснення окремих спрощень кількість охочих отримати такі спрощення стане більш значною.

За іншими свідченнями, однією з причин, яка стримує суб'єктів ЗЕД від використання системи спільного транзиту, є висока вартість фінансової гарантії і послуг з організації гаранта. Так, підприємство може самостійно виступити фінансовим гарантом, однак це потребує наявності значних обігових коштів. Крім того, для багатьох підприємців незрозумілим залишається механізм розрахунку суми гарантії, що також стримує їх від використання системи NCTS.

Респонденти з острахом очікують на зміни, які заплановані на листопад 2023 року, а саме скасування декларацій типу ЕА, оскільки не всі розуміють, як система буде працювати надалі. Незважаючи на значну кількість семінарів на цю тему, проведених у т. ч. за участі представників Держмитслужби та Мінфіну, представники бізнесу зазначають недостатність інформації у них з цієї тематики.

6. Інфраструктура

Опитані з Чернігівщини вчергове наголосили на необхідності облаштування терміналу в м. Чернігові, з огляду на втрату чинності положень Митного кодексу, які дозволяли митне оформлення товарів без їх пред'явлення митним органам.

Іншими респондентами також було зазначено про таке:

- необхідність наближення інфраструктури контролюючих служб до МАПП;
- брак перевалочних пунктів біля кордону;
- брак залізничних вагонів;
- необхідність збільшення пропускнуєї спроможності МП Ягодин - Дорогузьк та покращення функціонування МПП Ізов - Грубешів;
- необхідність сприяння держави в лізингу для придбання вагонів-хоперів під європейський стандарт;
- довготривалу процедуру проходження кордону в МАПП «Орлівка» для експрес-перевізників.

7. Перешкоди з боку сусідніх країн

У ході дослідження окремо приділено увагу перешкодам, з якими стикаються українські підприємства при здійсненні експортно-імпортних поставок з боку сусідніх країн, оскільки частина названих перешкод не залежить від української сторони, але впливає на просування вантажів у т. ч. через українські пункти пропуску. Найбільше скарг стосувалося перешкод, які виникають при транзиті територією Польщі або поставках до Польщі.

Зокрема, респонденти скаржилися на такі перешкоди:

- заборона імпорту аграрної продукції в окремі країни ЄС (зокрема Словаччина, Угорщина);
- питання до роботи польських ветеринарів (польська сторона заявила про неможливість прискорення цих видів державного контролю через суперечності із законодавством ЄС, бо такі види контролю можуть здійснюватися виключно на кордоні);
- при оформленні декларацій T1 у напрямку України деякі митні брокери країн ЄС (наприклад, Словенії) відмовляються відкривати декларації T1 до місця призначення в Україні, мотивуючи це високим ризиком непостачання товару кінцевому отримувачу і, як наслідок, наявністю проблем із закриттям наданої декларації.

Рекомендації та пропозиції учасників фокус-груп та глибинних інтерв'ю

- ✓ Збільшення пропускної спроможності міжнародних автомобільних пунктів пропуску та покращення їхньої інфраструктури.
- ✓ Запровадження на найбільш проблемних ділянках кордону спільного митного та прикордонного контролю.
- ✓ Наближення інфраструктури контролюючих служб до МПП.
- ✓ Подальше вдосконалення механізму функціонування «Є-Черги».
- ✓ Проведення додаткової роз'яснювальної роботи серед підприємств у зв'язку зі скасуванням декларацій типу ЕА та необхідності пломбування експортних вантажів.
- ✓ Запровадження окремої реєстрації в системі «Електронна черга перетину кордону» для перевезення с/г продукції автотранспортом.
- ✓ Облаштування терміналу в м. Чернігів.

Варто зазначити, що рекомендації, сформульовані в [попередніх випусках бюлетеня](#), не втратили своєї актуальності.